

Андрій Олександрович Пучков,
доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри теорії та історії мистецтва,
Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури
(Київ, Україна)

ORCID: 0000-0002-0635-6361

e-mail: dr.a.puchkov@ukr.net

Михайло Романович Селівачов,
доктор мистецтвознавства, професор,
професор кафедри теорії та історії мистецтва,
Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури
(Київ, Україна)

ORCID: 0000-0001-9199-0270

e-mail: mik_sel@ukr.net

РУКОПИСНА Й ДОКУМЕНТАЛЬНА СПАДЩИНА ІСТОРИКА КУЛЬТУРИ ОЛЕКСІЯ СЕЛІВАЧОВА (1887–1919): ОГЛЯД ПРИВАТНОГО АРХІВУ

Мета роботи. Загальний огляд друкованих і рукописних матеріалів, пов'язаних з науковою діяльністю та біографічними відомостями українського культурознавця Олексія Федоровича Селівачова (1887–1919), що відклались у приватному архіві. Спроба визначення місця, яке посідає спадщина О. Селівачова в сучасному культурознавстві. **Методологія.** У процесі проведення дослідження було використано історико-порівняльний метод, що дозволив виокремити спільні й відмінні властивості друкованих та рукописних матеріалів загалом та

частково (щодо спадщини Селівачова). Також застосовано метод дедукції як шлях розкладання загального (характеристики досліджуваних джерел) на частини (характеристики конкретних документів). **Наукова новизна.** Уперше здійснено комплексний огляд друкованих і рукописних матеріалів (зокрема листування й бібліотеки) О. Селівачова, що зберігаються у приватному архіві проф. М. Селівачова. На конкретних прикладах звернено увагу на суспільно-культурну й історико-наукову важливість оприлюднення матеріалів архіву О. Селі-

вачова для сучасного стану культурологічної думки України, заповнення чергової лакуни в історії її розвитку.

Висновки. Матеріали особистого архіву й бібліотеки О. Селівачова, що відклались у приватному архіві проф. М. Селівачова, становлять майже невідомий у сучасній гуманітарній науці корпус досліджень різних аспектів культурної історії («історії ідей») першої чверті XX століття. Відтак їхній опис потребує друкованого оприлюд-

нення, поширення серед науковців, які займаються дотичними питаннями, а також ознайомлення зі спадщиною О. Селівачова аспірантів і студентів, які вивчають історію формування культурних і літературних контекстів України першої чверті XX століття.

Ключові слова: Олексій Федорович Селівачов, історія ідей, історія культури, приватний архів, друкована і рукописна спадщина.

Актуальність теми дослідження. Заповнення історико-культурних лакун під час формування загальної картини становлення української культури, зокрема першої чверті XX століття, було й залишається нагальною проблемою формулювання важливих культурознавчих смислів, що на основі студіювання архівних джерел, друкованих і рукописних матеріалів дозволяють сприймати історичний процес опукло, багатогранно, робити висновки переконливішими, відтак уявляти минуле з більшою фактологічною конкретикою. Серед методів заповнення цих лакун один із дієвих інструментів – інформування наукової спільноти про маловідомі приватні архіви, зацікавлення не знаними досі джерельними масивами, що спонукає запроваджувати їх у науковий обіг.

Огляд досліджень і публікацій. Вивченню різних аспектів життя та діяльності О. Селівачова присвячено кілька статей А. Пучкова та Ю. Марченка, де вперше з'ясовано його головні біографічні віхи та творчі здобутки [6; 7; 14]. Деякі факти за матеріалами родинного архіву та спогадами додав М. Селівачов [11; 15]. А. Гаврилюк проаналізувала в текстах Олексія Федоровича питання віри, релігії й атеїзму, народності [1; 12], висвітлила проблематику сприйняття та викладання художньої творчості гімназістам [3], роль родинної традиції у становленні особистості (на прикладі п'яти поколінь Селівачових) [2]. Л. Глоговська реконструювала за документами та мемуарами обставини знайомства нашого персонажа з першою дружиною Анною Солянко, яка належала до чільних постатей білоруського національного відродження [4; 13].

Мета дослідження. Оприятити в загальних рисах масив друкованих і рукописних матеріалів Олексія Федоровича Селівачова (1887–1919), що відклався у приватному архіві його онука проф. М. Селівачова, обґрунтувати важливість впровадження у фаховий обіг наукової спадщини передчасно померлого науковця.

Виклад основного матеріалу. По закінченню гімназії О. Селівачов навчався в університетах Мюнхена (1909–1910) та Лейпцига (1911). Іспити на історико-філософському факультеті Імператорського Московського університету він склав 27 липня 1910 року й отримав звання вчителя гімназій і прогімназій (зберігся пергаментний оригінал свідоцтва), проте лише 1916 року після екстернату здобув ступінь кандидата руської філології. Серед документів: сторінки паспорта, свідоцтва про народження, шлюб, освіту і смерть, виписаний латинською мовою диплом Лейпцизького університету на ім'я «руссікус фон Селівачофф».

Основними джерелами для підготовки даної публікації є тексти, написані О. Селівачовим, які дійшли до нас у небагатьох друках або достатньо численних рукописах. Їхній загальний обсяг перевищує п'ятнадцять авторських аркушів (тобто понад 360 стандартних аркушів). З них опубліковано менше третини (близько ста сторінок).

Як правило, рукописи є повнішими за публікації, оскільки під час підготовки до друку в 1910-х роках здійснювалися цензурна правка, редакційні скорочення й навіть втручання. Це впливає з порівняння друкованих і рукописних варіантів, а також із оприлюднених 2006 року А. Пучковим тринадцяти листів Михайла Гершензона (1869–1925) до Селівачова, що датуються 1912–1919 роками [6, с. 157–167], та коментарів у публікації двох текстів Селівачова – «Значення силогізму» [6, с. 170–174] та «Вчення про умовне безсмертя (кондиціоналізм)» [5, с. 174–192].

Зокрема, досвідчений літератор М. Гершензон розповідав 25-річному колезі, на той час учителю новочеркаської гімназії, про приховані тонкощі столичного редакційного життя, характеризував особливості політики різних часописів («Вопросы философии и психологии», «Логос», «Русская мысль», «Северные записки», «Современник», «Русский библиофил») та їхніх редакторів – Євгенія Ляцького (1868–1942), Петра Струве (1870–1944), Віри Трефілової (1875–1943), – інструктував, як із ними спілкуватися, давав поради щодо технічного оформлення рукопи-

О. Ф. Селівачов. Фото 1910-х років

сів, сприйняття зауважень і вимог (листи 1912–1913 років). Радив погодитися з цензурними скороченнями П. Струве до статті «Георг Фридрих Даумер», що готувалася до друку в «Русской мысли», оскільки «Струве викине тільки найнеобхідніше, тобто мінімум того, що викинув би нині всякий редактор» (лист від 13.02.1913, пер. А. Гаврилук). Однак Селівачов наполягав на проставленні у скорочених місцях трьох крапок, на що Струве не погоджувався. Зрештою, «Даумера» надрукували 1916-го у «Вопросах философии и психологии» [8], натомість у «Русской мысли» 1917 року вийшла селівачовська «Психологія юдофільства» [9].

Нерідко Селівачов згодом опрацьовував і доповнював уже надруковані тексти, додавав примітки, коментарі, робив вставки. Так, до статті про «Даумера», наприклад, збереглися машинопис, який, напевно, було спрямовано до редакції, та чистовий рукопис, де зроблено найбільше авторських правок порівняно з обома варіантами тексту.

Неопубліковані тексти, натомість, не становлять для їхньої підготовки до друку особливих труднощів. Це, приміром, велика юнацька праця на півтора друковані аркуші «Из современной русской лирики», створена 1911 року на основі доповіді, виголошеної в Руському академічному союзі Лейпцига, або ж тематично споріднена стаття «Вячеслав Иванов как мистик» (18 стор., 1915), так само як і дві майже білові праці педагогічного спрямування «О методах ведения сочинений» (доповідь, датована 31.05.1916, виголошена на Педагогічному з'їзді в Харкові 7.06.1916) та «О преподавании русского языка и словесности в средней школе» (20 стор., 1918). Остання, що була спричинена пореволюційними змінами гімназичних програм (і соціальним складом учнів), прикметна радикальною публіцистичністю в оцінці значення класики й усної народної творчості для шкільного навчання.

Якщо над зазначеними працями Селівачов працював, так би мовити, «раз і назавжди», і з огляду на їхню тематику вони не потребували значних розумових зусиль й архітектонічного розгортання сюжетів, то решта рукописів, тематика яких була життєво надважливою для автора (можна навіть сказати, що він сам формувався разом з ними), має різношарову складну авторську правку.

Так, найбільш трудомістким є розшифрування фрагмента – п'ятого розділу – з неоприлюдненого рукопису (47 стор.), що був створений упродовж 1916–1923 рр., де йшлося про творчі погляди німецького лінгвіста-філософа Фріца Маутнера. У ньому безліч авторських правок, вставок, приміток і коментарів. Селівачов був піонером у зверненні вітчизняних учених до вкрай цікавої та суперечливої постаті апологета мовного скептицизму та містичного атеїзму, листувався з ним під час перебування в Німеччині [6, с. 167–169]. Цією працею харківського приятеля цікавився М. Гершензон (лист від 16.12.1916), оскільки праці Маутнера він знав лише за відгуками.

Серед інших незначних за обсягом і стохастичних за тематикою рукописів слід згадати полемічні нотатки та конспекти лекцій про Платона й добу еллінізму, О. Пушкіна, О. Блока, Ф. Сологуба, різні чернетки й міні-маніфести (есе «Співуча дружина», 1919, про поетів-символістів, з якими Селівачов себе певною мірою ідентифікував). Здебільшого вони

не переписані начисто, містять нерозбірливі слова, відновлювані за контекстом.

Окремо назвемо «Хронологічну таблицю по загальній історії й історії літератури XVIII–XX століть» (1910). Селівачов почав складати її в учнівському зошиті ще студентом і залишав – як резерв – багато вільних чарунков для заповнення в майбутньому з метою, напевно, усвідомити синхронність або послідовність безлічі фактів і подій у цій царині в різних країнах. Праця цікава передусім принципами відбору матеріалів і повчальними коментарями. Відтворення цього рукопису може бути найбільш доречним у факсимільний спосіб.

Крім згаданих епістол від М. Гершензона та Ф. Маутнера, збереглося близько двохсот листів, листівок і записок (наприклад, із запрошенням у гості чи на ковзанку), адресованих Селівачову та його першій дружині Анні Петрівні (уродж. Солянка, 1885–1915) від інших осіб різними мовами. Серед респондентів – колеги з навчання в Мюнхені та Лейпцигу, які переповідали новини з академічного життя, характеризували «фортраги» (реферати) співучнів, інколи ділилися критичними враженнями про викладачів і навіть сердечними таємницями особистого життя. Усе це яскраво відбиває дух і настрої тогочасної студентської молоді, що подеколи суголосні сучасним. Здебільшого листи написано російською й німецькою мовами, інколи з польськими вставками, часто – «суржиком», в якому поперемінно чергуються різномовні вислови. Листи то серйозні, то жартівливі (деякі німецькі фрази подано кирилицею). Вони дають уявлення про будні й урочистості, радощі й конфлікти часів навчання, контент і художньо-поліграфічне оформлення академічних видань. Описано подорожі, поіменно названо десятки співучнів і викладачів, охарактеризовано специфіку їхніх лекцій і теми студентських доповідей на семінарах; інколи розкрито їхній зміст.

Іншу групу становить кореспонденція від колег уже періоду викладання Селівачова в гімназіях Дуббельна, Новочеркаська, Вільна та Харкова. Прикметні доволі сердечні й щирі стосунки всередині вчительської корпорації. Колеги вітали один одного зі святами, повідомляли про радісні та сумні події навіть через роки після того, як їхні життєві шляхи розійшлися. Чимало місця в листуванні відведено опису суперечок

на диспутах між «правими» та «лівими», християнами та їхніми опонентами. Олексій Федорович уникав наголошувати на своїй православній ідентичності/приналежності, проте його ідейні орієнтири добре відображені в листі одного з однодумців, Адама, від 10.06.1910 із Мюнхена: «Весть о Вашем приезде (которую я постарался раздуть, конечно, насколько это было возможно), вызвала общую радость <...> в особенности потому, что для нас прибудет опять один борец за спокойную государственную эволюцию против социал-демократической революционной пропаганды». Загалом листи до Селівачова 1909–1911 років настільки різноманітні за змістом та промовисті, що на їхній основі можна виконати цікаве дослідження щодо гуманітарного виміру тодішнього навчання вітчизняних студентів у Німеччині.

Побутова сторона життя більшою мірою віддзеркалена в родинному листуванні: з батьками (від них збереглося найменше листів), братом Євгенієм Федоровичем, тестем Петром Адамовичем Солянком і свояченицею Марією Петрівною Солянко. В епістолах першого переважно йдеться про книги з фаху, що їх Євгеній надсилав Олексієві до Німеччини. Тесть вітав зі святами, запрошував у гості до Гродна. Листи М. Солянко написані після смерті в лютому 1915-го її сестри Анни, першої дружини Селівачова, і йдеться в них про сиріток Олену та Романа, що ними опікувалась їхня тітка за складних воєнних умов і загрози евакуації із Гродна та Вільна. Часта зміна адрес помешкання Селівачова засвідчує брак стабільності в житті, навіть і до початку Великої (Першої світової) війни.

Порівняно більше (зо кілька десятків) збереглося листів, адресованих Анні Селівачовій – до й після її одруження з Олексієм Федоровичем. Значна частина – на художніх листівках, що становлять окремий інтерес. Їй писали батьки, брати, друзі. Саме друзі – переважно із гродненського гуртка білоруської молоді, до якого належали Анна та її сестра Марія, – залишили спогади про молоде подружжя в мемуарах (інколи не без фантазій), саме вони, доки мали змогу, практично до 1980-х років, доглядали могилу А. Солянко-Селівачової. І завдяки білоруській громаді Вільна мармуровий надгробок залишився понині цілим і доглянутим на кладовищі Росса.

Родинні листи в сукупності подають промовистий зріз соціально-побутового життя інтелігенції початку ХХ століття. Візуальним рядом до них є близько ста фотографій, зроблених Селівачовим на плівкових негативах 9x9 см. Деякі з них (фотосесія з родиною Гершензона) відіслані останньому на його прохання 1916-го. Виділяється з-поміж інших, присвячених професійній проблематиці, розпачливий лист Гершензона з Москви до Харкова від 19.02.1919 з описом справжнього голоду в Москві та проханням допомогти харчовими посилками. Не всі особи, місцевості й сюжети на виконаних Селівачовим фотографіях ідентифіковані. Листи і листівки, отже, чекають на ретельне вивчення, адже тексти на них інколи з невідомих причин ретельно закреслені й навіть вишкрябані так, що прочитати їх неможливо.

Збереглися вінчальна ікона Селівачова й деякі речові пам'ятки: письмове приладдя, бронзова посріблена рамка для фотографій тощо. В оселях харківських родичів упізнаємо піаніно з підсвічниками, деякі меблі, жирандоль із великим скляним абажуром і відливними міфологічними істотами, зафіксовані на фотознімках Селівачова.

На жаль, для повноти біографічної картини в нашому розпорядженні поки немає листів самого Селівачова. Чи не єдиний виняток – оприлюднений в архівному збірнику його лист до М. Ф. Сумцова [5, с. 88, поз. № 1040]. Зараз практично недоступними для нас є архіви Москви, де зберігаються, зокрема, листи до М. Гершензона (Російська державна бібліотека) та листування з о. Павлом Флоренським художниці Катерини Сергіївни Селівачової, матері Олексія Федоровича. Можливо, в майбутньому вдасться розшукати також і деякі недоступні нині праці Селівачова, наприклад, рукопис згадуваної в листах Гершензона статті «“Египетские ночи” Брюсова».

Спадкоємці мають кілька десятків книжок, що належали Селівачову, з його штемпелем і помітками на берегах, а подеколи й із вклеєними власником портретами авторів, іншими пов'язаними зі змістом зображеннями, вирізаними з тогочасних газет і журналів. Позначки власника на книжках, газетних вирізках, начерках і фотографіях мають неабияке пізнавальне значення. Завдяки ним удається ідентифікувати певних осіб, відкривати несподівані біографічні сюжети (наприклад, у

випадку з учителем латини Георгієм Помяловим, який ознайомив Селівачова з творами Даумера); вони також є переконливим свідченням своєрідного характеру мислення Олексія Федоровича – аналітичного, не без іронії та сарказму.

Найдавнішими раритетами з його бібліотеки є перше видання Євангелія російською мовою (СПб.: В типографии Российского библейского общества, 1824) з наклеєною маркою бібліотеки Оптиної пустині («отд. 2 № 48») та грубезний, на понад півтори тисячі сторінок, греко-латинський і латино-грецький лексикон із довгою назвою на титульному аркуші: «Graecum lexicon manuale. Tribus partibus constans hermeneutica, analytica et synthetica, primum a Beniamine Hederico institutum, post repetitas Sam. Patricii curas <...> cura Jo. Augusti Ernesti» (Petropoli, ex Officina Academiae Scienti, 1834). Численні помітки дорослих і учнів різного віку, різними почерками та різними мовами лишилися на маргінесах «Исторической грамматики русского языка» Федора Буслаєва (Москва, 1868). У ній на першому форзаці – фіолетовий екслібрис Селівачова, нижче – проби сталевого пера напіввицвілим чорнилом, на другому форзаці – дитячі каракулі з парадигмою відмінювання слів у множині й однині середнього, чоловічого й жіночого роду, а на контртитуллі – начерк олівцем профілю жіночої голівки з густими кучерями.

Дожили до наших днів усі 22 томи енциклопедії Товариства «Просвещение» з позолоченим тисненням на корінцях, чимало видань з історії, літературо- та мовознавства, філософії, шкільні підручники й посібники. Деякі книжки мають помітки ще батька Селівачова, Федора Дмитровича, та вензель «Ө. С.» на шкіряних корінцях, наприклад, «Хрестоматия для всех: Русские поэты в биографиях и образцах. Составил Ник. Вас. Гербель» (СПб., 1873).

Наукова новизна. Уперше здійснено комплексний огляд друкованих і рукописних матеріалів (зокрема листування й бібліотеки) О. Селівачова, що зберігаються у приватному архіві проф. М. Селівачова. На конкретних прикладах звернено увагу на суспільно-культурну й історико-наукову важливість оприлюднення матеріалів архіву О. Селівачова для сьогоденного стану культурологічної думки України, заповнення чергової лакуни в історії її розвитку.

Висновки. Близький до феноменології Едмунда Гуссерля (каламутної, нестрункої, метафізично неорганізованої), Селівачов як прибічник здорового глузду і, на противагу сухому академізму, науковій есеїстичності письма із самосвідченням про авторську стилістику, вибудовує спостереження, підпорядковуючи їх витонченості філософських спекуляцій. Такі екзерсиси на той час характеризувались як належні до наукового відомства «історія ідей», а зараз віднесені до царини культурознавства.

У текстах Селівачова привертають увагу наукова незаангажованість міркувань щодо змінної природи слова й пізнання, яка «активно перероблює світ», про характер і взаємозв'язок повсякденної мови, художнього й наукового письма, де застосовуються абстрактні поняття й терміни, про різні психологічні аспекти прозелітизму. Простежується також очевидний вплив світогляду і текстів Володимира Соловйова, Василя Розанова, о. Павла Флоренського, Михайла Гершензона. Ймовірно, слід долучити сюди і Михайла Бахтіна, Марію Мясоедову, Івана Юр'єнса, що удостоїлися на рукописах присвят разом із героями його праць – поетами-символістами початку ХХ століття. Усі вони можуть бути визнані візуальними стафажками культурного простору, в якому не без витонченості перебувала жива думка науковця незвичного на той час синтетичного складу.

Селівачов вільно використовував різні стилі в акваторіях усієї духовної культури Європи й Російської імперії, подібно, можливо, на той час лише до Тадея Зелінського (1859–1944), що як авторитетний філолог-класик не обмежував себе питаннями античної культури й історії, описуючи враження про сучасний йому стан розумових справ (статті «Античний світ у поезії Майкова», «Ніцше і античність», «Гейдельберг», «Ідея морального виправдання» etc). І в цьому сенсі Селівачов може вважатися, мабуть, одним із перших, якщо не першим, справжнім, так би мовити, сугубим культурознавцем України. Може, саме з цієї причини його архів і праці протягом уже ста років дбайливо зберігаються нащадками, аби зараз можна було зробити такий висновок.

Звичайно, Селівачов не вимостив шлях, яким просувались інші культурознавці, але акуратно розставив кілочки, вбив репери, розмістив

їх у такому чудовому безладді, де, безумовно, вгадується певна система: його звернення до явищ європейської розумової культури – і насамперед філософії – врівноважене зверненням до культури Російської імперії. Якби він прожив трохи довше, цілком ймовірно, що в полі зору його наукової уваги могли б опинитися матеріальна й духовна культура України, оскільки передумови для цього були (зокрема, спілкування з М. Сумцовим, в якого починав писати магістерську дисертацію).

Упродовж 2019–2021 років ініціативна група з опрацювання наукової спадщини Олексія Селівачова у складі Алли Гаврилюк, Ольги Іванової, Клари Максимович, Андрія Пучкова та Михайла Селівачова здійснила підготовку до друку зібрання творів О. Селівачова та публікацій про нього, що незабаром має побачити світ [10]. Сподіваємося, це видання спричинить активізацію інтересу науковців, аспірантів і студентів гуманітарних закладів вищої освіти України до історії українського культурознавства.

Список використаних джерел

1. Гаврилюк А. Проблематика віри, релігії й атеїзму в працях Олексія Селівачова (1887–1919) // Народознавчі зошити. Львів, 2020. № 5 (155). С. 1175–1188.
2. Гаврилюк А. Роль родинної традиції у становленні творчої особистості (на прикладі п'яти поколінь Селівачових) // Народознавчі зошити. Львів, 2020. № 1 (150). С. 177–189.
3. Гаврилюк А. Сприйняття та викладання художньої творчості за текстами харківського культуролога Олексія Селівачова // Питання культурології. Київ, 2020. № 36. С. 195–205.
4. Глагоўская Лена. Сьвятло аднойдзенай зоркі // Czasopis: Беларускі грамадска-культурны штомесячнік. Białystok, 2020. № 5 (335), травень. С. 19–22.
5. Микола Федорович Сумцов (1854–1922): Опис документальних матеріалів особистого фонду № 794, 1876–1921 рр. / упоряд.: І. О. Іваницька, О. Д. Катруха. Київ: Наукова думка, 1965. 137 с.
6. Пучков А. «Кстати, подумайте, не можете ли помочь...»: Письма М. О. Гершензона и два философских трактата Алексея Фёдоровича Селивачёва (1912–1919 гг.) // Сучасні проблеми дослідження, реставрації та збереження культурної спадщини : зб. наук. праць / Ін-т проблем сучас. мистецтва. АМУ. Київ, 2006. Вип. 3, ч. 2. С. 170–192.

7. Пучков А. Олексій Селівачов // АНТ: Вісник археології, мистецтва, культурної антропології. Київ, 2003. Вип. 10–12. С. 119–120.
8. Селивачёв А. Георг Фридрих Даумер: история одной души // Вопросы философии и психологии. 1916. № 135 (ноябрь–декабрь). С. 329–355.
9. Селивачёв А. Психология юдофильства // Русская мысль. 1917. Кн. 2. С. 40–64.
10. Селивачёв А. Ф. «Психология юдофильства» и другие сочинения / под науч. ред. А. А. Пучкова; редкол.: К. Г. Максимович, А. А. Пучков, М. Р. Селивачёв и др. Нью-Йорк: Алмаз, 2021. 536 с.: ил.
11. Селівачов Михайло. Після війни ... : Спогади. Київ, 2015. С. 298–299, 533, 543, 549, 554.
12. Gawryliuk Alla. Kwestii narodowości w dziełach i życiu historyka kultury Aleksego Seliwaczowa // Knowledge, Education, Law, Management. Lublin. 2020. № 6 (34). Vol. 1. S. 72–82.
13. Głogowska Helena. Kim była Anna Solanko? // Czasopis: Беларускі грамадска-культурны штомесячнік. Białystok, 2020. № 2 (332), люты. С. 14–18.
14. Puczkow Andrej, Marczenko Jurij. Alexy Seliwaczew – wileński nauczyciel Michała Bachtina // Znad Wilii. Wilno, 2013. № 4 (56). S. 104–110.
15. Seliwaczow Michał. Niczym romantyczna latarnia // Znad Wilii. Wilno, 2016. № 4 (68). S. 95–114.

Andrii Puchkov,

Doctor of Art Studies, Professor (Dr. habil. in Art Studies, Professor),

Professor of Department of Theory and History of Art,

National Academy of Fine Arts and Architecture

(Kyiv, Ukraine)

ORCID: 0000-0002-0635-6361

e-mail: dr.a.puchkov@ukr.net

Mykhailo Selivachov,

Doctor of Art Studies, Professor (Dr. habil. in Art Studies, Professor),

Professor of Department of Theory and History of Art,

National Academy of Fine Arts and Architecture

(Kyiv, Ukraine)

ORCID: 0000-0001-9199-0270

e-mail: mik_sel@ukr.net

**Manuscript and documentary heritage
of cultural historian Oleksii Selivachov (1887–1919):
review of private archive**

The goal of the work. General review of printed and manuscript materials related to the scientific activity of the Ukrainian cultural critic Oleksii Selivachov (1887–1919) and his biographical information deposited in a private archive. An attempt to determine the place occupied by the legacy of O. Selivachov in modern cultural studies. **Methodology.** In the process of research, a historical-comparative method was used, which allowed to distinguish common and different properties of printed and manuscript materials in general and in part (regarding the legacy by Selivachov). The method of deduction is also used as a way of decomposing the general (characteristics of the studied sources) into parts (characteristics of specific documents). **Scientific novelty.** For the first time a comprehensive review of printed and manuscript materials (in particular, correspondence and libraries) of O. Selivachov, stored in the private archive of prof. M. Selivachov. On specific examples, attention is paid to the socio-cultural and historical-scientific importance of publishing the materials of the archive of O. Selivachov for the current state of culturological thought in Ukraine, filling another gap in its fabric. **Conclusions.** Review of materials of the personal archive and library of O. Selivachov, deposited in the private archive of prof. M. Selivachov, is almost unknown in modern humanities corpus of research on various aspects of cultural history (“history of ideas”) of the first quarter of the 20th century, and therefore requires publication, dissemination among scholars dealing with relevant issues, as well as acquaintance with the legacy of O. Selivachov graduate students and students studying the history of the formation of cultural and literary contexts of Ukraine in the first quarter of the 20th century.

Key words: Oleksii Fedorovych Selivachov, history of ideas, history of culture, private archive, printed and manuscript heritage.

*Стаття підготовлена 15 березня 2021 року;
подана до друку 22 березня 2021 року.*